

KÁROLY SÁNDOR KÖSZÖNTÉSE

Hölgyeim és Uraim!

A Magyar Nyelvtudományi Társaság szegedi csoportjának mai ülésén tisztelettel és szeretettel üdvözljük Károly Sándort, a József Attila Tudományegyetem Általános és Alkalmazott Nyelvtudományi Tanszékének tanszékvezető professzorát abból az alkalomból, hogy betöltötte 65. évét.

Károly Sándor a szegedi egyetemnek volt a hallgatója a második világháború idején, itt készült fel nevelői és tudományos pályájára, és erre az egyetemre tért vissza mint az egykori Alma Mater immár ismert és elismert nyelvtudósa.

Mint egyetemi hallgatóra nagy hatással volt reá Sik Sándor, a kiváló irodalomtörténész és nevelő, Károly Sándor azonban mégsem az irodalomnak lett a kutatója, hanem a nyelvtudomány vonta magához, mert — mint ő maga vallotta — „az objektivitás kutatásának a lehetőségét a nyelvészetben biztosítottabbnak” érezte. Károly Sándor ezért lett a leíró és a történeti magyar nyelvtudomány és az általános nyelvészet szakavatott kutatója és tudósa

1947-ben Klemm Antalnál doktorált. Disszertációjában: „A Jókai-kódex mondattaná”-ban, mely meghatározta Károly Sándor nyelvészeti kutatásainak kezdő irányát és területét: a leíró és történeti mondattan bonyolult jelenségeinek a feltárására vállalkozott. „Igenévrendszerünk a kódexirodalom első szakaszában” című tanulmánya (NyÉrt. 10, 1956) a nyelvtörténet egyik legszebb és legnehezebb kérdéskörének a területére vezet. — „A Bécsi-kódex nyelvtana szótárszerű feldolgozásban. (Morfológiai rész)” a nyelvtörténet egyik igen fontos forrását teszi a kutatók számára áttekinthetővé és felhasználhatóbbá. Bizonyos, hogy a „Régi magyar Glosszárium. Szótárak, szójegyzékek és glosszák egyesített szótára” (1984) is, melyet Károly Sándor együtt szerkesztett Berrár Jolánnal, a nyelvtörténeti kutatásokat fogja megkönnyíteni és előremozdítani.

Károly Sándor azonban nem maradt meg a nyelvtörténet és a leíró magyar mondattan területén, negyven éves eddigi tudományos munkássága sokfelé elágazott, kitereltesedett, szokatlanul sokrétű lett és gazdag. Ő maga is mondja (NéprNyud. XXVII, 47), hogy első műve óta „hosszú és kalandos utat” járt be „a nyelvészet különböző tartományaiban.”

Csak éppen jelezni tudom hát — ez ünnepi órában nem is lehet egyéb feladatom —, hogy már eddig is becses monográfiákat, fejtegetéseket, elemzéseket, értekezéseket publikált a történeti és leíró szintaxis, a szótan, a szóalkotástan, a jelentéstan,

a szóalaktan és a hangtan köréből; gazdagította ismereteinket, tudásunkat az irodalmi nyelvről, a stilisztikában és a hangtanban is. És bizonyos, hogy a magyar nyelvtudomány széles területén lesz még Károly Sándornak sok fontos mondani-valója, megállapítása számunkra.

Nemcsak a leíró és a történeti magyar nyelvészetben meg a rokon tudományokban jutott Károly Sándor maradandó értékű tudományos megállapításokra: ezek révén eljutott az általános nyelvészet magaslataira is. Ki kell emelnünk: Károly Sándor úgy lett általános nyelvész, hogy előbb egy nyelvnek, a magyar nyelvnek lett a szakavatott kutatója leíró és történeti szempontból egyaránt, és e tudományágakban elért szép kutatási eredményei meg a gazdag hazai és külföldi szakirodalom ismeretei alapján jutott el az általános nyelvészet szövevényes területeire. Kétségtelen, hogy az általános nyelvészetet csak az a kutató művelheti igazán eredményesen, aki előbb valamely nyelv tudományos vizsgálataiban ért el maradandó eredményeket, és ez után: valamely speciális nyelv tudományos művelése folytán jutott az általános nyelvészet csúcsára. Károly Sándor ilyen nyelvtudós.

Ennek igazolásául hadd utaljak itt értékes jelentéstani munkásságából Károly Sándor akadémiai doktori értekezésére, az „Általános és magyar jelentés tan” című monográfiájára (1970), mely nem csak az egyetlen összefoglalás Gombocz Zoltánnak 1926-ban megjelent Jelentés taná óta, hanem szemléletében, tartalmában, szerkezeti felépítésében és eredményeiben is igen figyelemre méltó tanulmány. Ez a mű ugyanis — Károly Sándor is mondja — szervesebb kapcsolatba hozza „1. a szemantikát és a grammatikát, a jelek és a jelcsoportok jelentés tanát, 2. a leíró és a történeti jelentés tant; az általános és speciális magyar jelentés tant” (i. m. 7), és ezek jelenségeit „egymással összefüggésben, egymásra vonatkoztatva” vizsgálja. Új és fontos szempont Károly Sándornál, hogy minden jel és jelkapcsolat jelentés tani vizsgálatát megejti, tehát nemcsak a szót és a szó szerkezeteket, hanem az úgynevezett grammatikai vagy viszonyító morfémákat is bevonja jelentés tani vizsgálatába. (i. m. 43). — Bizonyos, hogy Károly Sándornak ez a műve a jövő jelentés tani vizsgálataiban is fontos szerepet fog játszani: innen indulnak ki a jövő jelentés tan-kutatók, és sokszor ide is térnek majd vissza.

Igen jelentős a nyelvméleti, a tudománytörténeti és az alkalmazott nyelvtudománybeli munkássága is; ismertetései, beszámolóí, megemlékezései kiterjednek a hazai és a külföldi nyelvtudomány fontos megnyilatkozásaira. E gazdag és sokágú tudományos munka mellett van ideje és ereje Károly Sándornak arra is, hogy a nyelvtudomány eredményeit közkinccsé tegye: számos ismeretterjesztő munkát is írt.

Károly Sándornak széleskörű, sokágú, maradandó értékű nyelvtudományi munkásságát ez ünnepi órában csak röviden vázolhattam. Örülünk, hogy ez alkalommal alkotó erejének teljében körünkben üdvözölhetjük, és jó egészséget, sok tudományos és közéleti sikert kívánunk neki a Nyelvtudományi Társaság szegedi csoportja meg pályatársai és valamennyiünk nevében.

Nyiri Antal